

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและสภาพของปัญหา

การสื่อสารในชีวิตประจำวัน ทักษะการฟังนับเป็นทักษะรับสารที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในด้านการศึกษาเล่าเรียนและการดำเนินชีวิตในสังคม สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรมพรรย (2536, หน้า 108) กล่าวว่า ทักษะการฟังเป็นทักษะทางภาษาที่สำคัญมากทักษะหนึ่ง ทั้งนี้เพราะได้มีความเจริญทางเทคโนโลยี สื่อสารมวลชน ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น ทำให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนต้องใช้ทักษะการฟังในชีวิตประจำวันเป็นอันมาก ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของธิดา โมสิกรัตน์ (2526, หน้า 319) ที่ว่า โลกเจริญรุดหน้าอย่างมากในด้านเทคโนโลยีจากการสื่อสารโดยตรงระหว่างบุคคลถึงการสื่อสารผ่านอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้มนุษย์มีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยการฟังได้มากมาย ไม่ว่าแหล่งความรู้จะอยู่ไกลเพียงใด มนุษย์สามารถรับสารผ่านสื่อต่าง ๆ ได้ด้วยการฟัง นอกจากนี้ บันลือ พฤกษ์วัน (2533, หน้า 39) และสุมิตรา อังควัฒนกุล (2537, หน้า 159) ได้เห็นพ้องต้องกันว่า ทักษะการฟังเป็นทักษะที่มีความสำคัญและใช้มากในชีวิตประจำวัน และจากการศึกษาถึงการใช้เวลาในการเรียนภาษาไทยของนักเรียน ฐะปะนีย์ นาคทรพรพ และประภาศรี สีหอำไพ (2520, หน้า 9) พบว่า นักเรียนใช้เวลาในการฟังมากที่สุด คือ การฟังร้อยละ 45 การพูดร้อยละ 23 การอ่านร้อยละ 16 และการเขียนร้อยละ 13 เช่นเดียวกับที่แรนกิน (Rankin, 1982, pp.523-630) ได้สำรวจพบว่า การติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันจะใช้ทักษะการฟังมากที่สุดถึงร้อยละ 45 ในขณะที่ทักษะการพูดร้อยละ 30 ทักษะการอ่านร้อยละ 16 และทักษะการเขียนร้อยละ 9 และจากการค้นคว้าของยุพา สงศิริ (2525, หน้า 148) สรุปว่ามนุษย์ใช้เวลาในการฟังเป็น 5 เท่าของการเขียน

จากความสำคัญของทักษะการฟังดังกล่าวมาแล้วนั้น ในการเรียนการสอนภาษาไทย ครูภาษาไทยควรให้ความสำคัญต่อการสอนทักษะการฟัง เพราะการฟังเป็นทักษะพื้นฐานของการฝึกฝนทักษะอื่น ๆ สามารถพัฒนาไปสู่ความเข้าใจในทักษะอื่นได้ดีขึ้น เมื่อนักเรียนฟังเข้าใจถูกต้องแล้วก็สามารถจะสื่อสารโดยการพูดได้ตอบได้ อ่านและเขียนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ดังที่ สายัณห์ บุรณไทย (2537, หน้า 13) กล่าวว่า เด็กที่ตั้งใจฟังในห้องเรียนจะเป็นเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนเด็กที่ไม่สนใจฟังมักมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เมื่อเป็นเช่นนี้ทักษะการฟังจึงเป็นทักษะสำคัญที่ครูต้องเอาใจใส่ ปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวเด็กให้ได้

การสอนทักษะการฟังในชั้นพื้นฐานก็คือ สอนให้นักเรียนฟังแล้วเกิดความเข้าใจประเด็นของเรื่องที่ฟังได้ถูกต้อง ดังที่ วิจิตรวาทกิจ (2522, หน้า 1) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการฟังที่สำคัญประการแรก คือ ฟังเพื่อจับใจความสำคัญ เพื่อให้ได้ความรู้ความเข้าใจในทัศนคติและซาบซึ้งในความรู้สึกของผู้พูดหรือผู้เขียน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของฉัตร บุนนาค (2526, หน้า 260) ที่ว่า จุดมุ่งหมายของการฟังในชั้นแรกนั้นผู้ฟังต้องสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องได้ก่อน จึงจะสามารถพัฒนาการฟังไปสู่ขั้นตอนที่สูงขึ้นได้ และนราวัลย์ พูลพิพัฒน์ (2528, หน้า 78) อธิบายถึงจุดมุ่งหมายประการแรกของการฟังเอาไว้ว่า เมื่อฟังแล้วสามารถเข้าใจความ จับประเด็นสำคัญ แล้วถ่ายทอดให้คนอื่นฟังต่อไปได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การฟังเพื่อความเข้าใจ สามารถจับใจความสำคัญได้ คือหัวใจหลักเบื้องต้นของการฟัง ก่อนที่จะพัฒนาไปสู่การฟังในระดับขั้นสูงต่อไป และในชีวิตประจำวันต้องอาศัยการฟังเพื่อความเข้าใจอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในการเรียนภาษาไทยในชั้นเรียนนั้น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ได้กำหนดจุดประสงค์รายวิชา ท 101-102 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เกี่ยวกับการฟังไว้ว่า “เพื่อให้สามารถจับใจความสำคัญ แยกข้อเท็จจริงจากข้อคิดเห็น ตีความแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ฟังได้” ด้วยเหตุนี้การฟังเพื่อความเข้าใจ จึงเป็นสิ่งที่ควรเอาใจใส่และฝึกฝนให้เกิดประสิทธิภาพ จะทำให้ได้รับประโยชน์จากการฟังอย่างเต็มที่และถูกต้อง

แม้ว่าการฟังเพื่อความเข้าใจซึ่งประกอบด้วย การจับใจความสำคัญ การแปลความ การตีความ การสรุปความ จะมีความสำคัญตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ของหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่ปัญหาที่พบเห็นจากการสอนฟังในปัจจุบัน ก็คือ นักเรียนยังฟังคำอธิบายหรือฟังเรื่องราวต่าง ๆ แล้วไม่เข้าใจ จับใจความสำคัญยังไม่ได้หรือได้เพียงบางส่วน ไม่สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ ฟังแล้วแยกไม่ได้ว่า อะไรเป็นข้อเท็จจริง อะไรเป็นข้อคิดเห็น ไม่สามารถแปลความ

ตีความ หรือสรุปความจากการฟังได้ เรียกได้ว่าไม่บรรลุจุดประสงค์ตามที่กระทรวงกำหนดไว้ และจะเป็นเหตุให้การฟังในระดับชั้นสูงขึ้นไป คือ การฟังเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์ และฟังอย่างมีวิจารณญาณ ต้องประสบความสำเร็จล้มเหลวไปด้วย ตลอดจนไม่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ไปสู่ทักษะด้านอื่นและการเรียนสาขาวิชาต่าง ๆ ต่อไปได้

ดังนั้นการสอนทักษะการฟังขั้นพื้นฐาน คือ การฟังเพื่อความเข้าใจ ให้ผู้ฟังสามารถจับใจความสำคัญได้นั้น เป็นสิ่งที่ครูผู้สอนควรจะทำให้ความสนใจ และเล็งเห็นความสำคัญ แก้ไขปัญหาที่เกิดจากนักเรียนไม่ค่อยเก่งเรื่องการฟัง ถ้าครูสอนโดยใช้การอธิบายเพียงอย่างเดียว เด็กจะมีปัญหาเพราะฟังแล้วจับใจความสำคัญไม่ได้ ดังที่ สมพร จารุณภู (2538, หน้า 135) กล่าวว่า นักเรียนโดยทั่วไปจะฟังไม่เป็น ไม่สามารถทำความเข้าใจเรื่องที่ฟังได้ ไม่มีความอดทนในการฟัง และขาดวิจารณญาณในการฟัง

ปัญหาที่นักเรียนฟังไม่เป็น ไม่สามารถทำความเข้าใจเรื่องที่ฟัง และจับใจความสำคัญไม่ได้ นั้นพอสรุปได้ดังนี้ ประการแรกเกิดจากครูผู้สอนละเลยไม่ใส่ใจ มองไม่เห็นความสำคัญของทักษะการฟังเท่าที่ควร ไปเน้นทักษะอื่นมากกว่าเพราะคิดว่านักเรียนฟังได้แล้วโดยไม่ต้องสอน มองข้ามขั้นตอนของการฝึกให้นักเรียนฟังเป็น ดังที่ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และประภาศรี สีหอำไพ (2520, หน้า 13) กล่าวไว้ว่า การศึกษาในชั้นเรียน เราเขียนมากกว่าอ่าน ฝึกอ่านมากกว่าพูด และสิ่งที่ถูกละเลยในการฝึกก็คือการฟัง และบลันเคนชิพ (Blankenship, 1982, หน้า 41) ให้ความเห็นว่าในการสอนของครูนั้นมีครูถึงร้อยละ 71 ที่ละเลยการสอนฟัง ครูร้อยละ 29 เท่านั้นที่สอนการฟังให้นักเรียน ดังนั้นจึงทำให้เด็กขาดโอกาสที่จะฝึกฝนและเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สอง เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวนักเรียน คือ นักเรียนไม่สนใจ ไม่ชอบ ไม่มีสมาธิ มองไม่เห็นความสำคัญของการฟัง ซึ่งปัญหาในข้อนี้อาจเกี่ยวโยงมาจากปัญหาข้อแรก คือ ตัวครูไม่สนใจ จึงขาดเทคนิคการสอนที่จะทำให้ให้นักเรียนสนใจและสนุกสนานในการฟัง หรืออาจเกิดจากสาเหตุประการที่สาม คือ ปัญหาที่เกิดจากองค์ประกอบและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น เนื้อหาที่ฟังยากหรือง่ายจนเกินไป นักเรียนในชั้นเรียนมีจำนวนมาก ครูดูแลไม่ทั่วถึง บางคนไม่มีส่วนร่วมในการฟัง ขาดตำรา ขาดแบบฝึกที่ดีที่จะเป็นแรงจูงใจกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ กระตือรือร้นที่จะเรียน วิธีการสอนรูปแบบเก่า ๆ โดยครูอ่านให้ฟังและให้นักเรียนตอบคำถาม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายไม่สนใจเรียน เรียนเพียงเพื่อให้ผ่านจุดประสงค์ไปเท่านั้น ส่งผลให้ประสบความสำเร็จล้มเหลวในการฟังขั้นพื้นฐานคือ ฟังเพื่อจับใจความสำคัญและฟังเพื่อความเข้าใจ

จากปัญหาในเรื่องการฟังทั้งสามประการดังกล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าการสอนฟัง ควรจะได้รับการพัฒนาโดยครูผู้สอนเป็นเบื้องต้น หากครูผู้สอนเล็งเห็นความสำคัญของการฟังแล้ว ก็จะมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงวิธีการสอนฟังให้พัฒนาก้าวหน้าทันสมัยน่าสนใจอยู่ตลอดเวลา มีเทคนิคที่จะเข้าใจ จูงใจให้นักเรียนเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการฟัง มีการฝึกฝน การฟังเพื่อจับใจความสำคัญให้อยู่ในระดับที่ดีมุ่งไปสู่การฟังระดับอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยธรรมชาติแล้ว ทักษะการฟังไม่ได้มีมากเท่ากันหมดทุกคน แต่อาจเพิ่มพูนได้ด้วยการฝึก และสื่อที่ใช้การฝึกทางภาษา ที่ดีประการหนึ่ง ก็คือ แบบฝึกเสริมทักษะ เพราะแบบฝึกมีกิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างไปจาก กิจกรรมในคู่มือ และจะได้รับความสนใจจากนักเรียนมากกว่า สิ่งสำคัญที่สุดนักเรียนจะต้องได้รับการฝึกสม่ำเสมอ วาเลท และดิสิก (Valette และ Disick, 1972, pp.141-142) และปราเตอร์ (Prator, 1976, p.8) ต่างมีความเห็นตรงกันว่า การฟังเป็นทักษะที่ยาก และจำเป็นต้องฝึกให้เป็น เพื่อให้เกิด ความเข้าใจในสิ่งที่ได้ยิน และสื่อความหมายตรงกันด้วย และสุมิตรา อังวัฒนกุล (2537, หน้า 159) ให้ความเห็นว่ ทักษะการฟังเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนรู้ทักษะอื่น ดังนั้นในการเรียน การสอนนักเรียนจึงควรได้รับการฝึกฝนทักษะการฟังอย่างเพียงพอและจริงจัง นอกจากนี้ จูดิธัน ลดาวัลย์ (2538, หน้า 11) ได้กล่าวถึงปัญหาการจับใจความสำคัญและสรุปความคิดรวบยอดไม่ได้ นั้น เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กไทยมาก เพราะการฝึกฝนทักษะในด้านนี้ของเด็กไทยเรานี้น้อย วิธีปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องนี้จึงต้องอาศัยการฝึกฝนบ่อย ๆ

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาที่เป็นสาเหตุของการฟังเพื่อความเข้าใจ ไม่สามารถ จับใจความสำคัญได้ข้างต้นนั้น เป็นปัญหาที่ควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขด้วยวิธีการสอน ที่ใช้แบบฝึกเสริมทักษะที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยตรง เพราะแบบฝึกที่สร้างขึ้นใหม่จะเป็น เครื่องมือที่ทำให้ครูผู้สอนเล็งเห็นถึงความสำคัญของการฟังเพื่อความเข้าใจมากขึ้น ช่วยเปลี่ยนแปลง วิธีการสอนแบบเก่าให้น่าสนใจยิ่งขึ้น แบบฝึกจะช่วยให้นักทุกคนมีโอกาสฝึกฝน เกิดการเรียนรู้ สามารถกระตุ้นและจูงใจให้นักเรียนสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีในแบบฝึก มีสมาธิในการฟังเพิ่มขึ้น ครูผู้สอนสามารถปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับความรู้ความสามารถของนักเรียน และจุดประสงค์ที่ กำหนดไว้ ดังที่ มยุรี อนันตมงคล (2536, หน้า 45) กล่าวว่า การฝึกให้นักเรียนมีพัฒนาการด้าน ทักษะการฟังควรมีขั้นตอนและกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน และต้องให้นักเรียนได้ทราบ วัตถุประสงค์ของการฝึกด้วย และหลังการฝึกแล้วนักเรียนจะต้องได้รับทราบผลของการฝึกโดยเร็ว เพื่อเป็นแรงกระตุ้นในการฝึกครั้งต่อ ๆ ไป

นอกจากนี้แบบฝึกจะช่วยให้ นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการฟังและร่วมทำกิจกรรมใหม่ ๆ ในแบบฝึก เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ตามที่ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ แบบฝึกที่สร้างขึ้นสอดคล้องกับปัญหาที่เป็นอยู่ จะเป็นแบบฝึก ที่มีคุณค่า มีคุณประโยชน์ ดังนั้นการแก้ไขทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้อง สร้างแบบฝึกขึ้นเอง เพื่อใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์นั้น ๆ ผู้วิจัยได้อาศัยแนวทางในการสร้าง แบบฝึกการฟังเพื่อใช้สอนทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจ โดยอาศัยลำดับขั้นการฟังของนักวิชาการ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ กำหนดเนื้อหาจุดประสงค์ของการสอนฟังเพื่อความเข้าใจ ให้สอดคล้อง กับลำดับขั้นของการฟังดังกล่าว และใช้ทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาการศึกษาเข้ามาช่วยในการสอนและ การสร้างแบบฝึกให้ตรงตามจุดประสงค์ เพื่อสร้างแบบฝึกเสริมทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และใช้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการฟังเพื่อความเข้าใจของนักเรียน แบบฝึกทักษะการฟังนี้ จะใช้เป็นเครื่องมือให้ครูนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนใน ทักษะด้านอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบฝึกเสริมทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการฟังเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียน โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะการฟัง กับนักเรียนที่ไม่ใช้แบบฝึกเสริมทักษะการฟัง

สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจ จะมีสัมฤทธิ์ผลแตกต่าง จากนักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้แบบฝึกเสริมทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนปากพนัง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราชที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 จำนวน 540 คน จำนวน 12 ห้อง

2. ตัวแปร

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ วิธีการสอนภาษาไทย คือ สอนโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะการฟัง กับสอนโดยไม่ใช้แบบฝึกเสริมทักษะการฟัง

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการฟังของนักเรียน

3. เนื้อหาในแบบฝึกที่ใช้ทดลอง

เป็นเนื้อหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และนำมาจากสื่อวิทยุ วารสาร และสิ่งตีพิมพ์ โดยพิจารณาความยากง่ายให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน คำนึงถึงหลักจิตวิทยา จุดประสงค์การเรียนรู้ และมุ่งเน้นเฉพาะการฟังเพื่อความเข้าใจ

4. ระยะเวลาในการทดลอง

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้เวลาในการทดลองสอน 10 คาบ โดยทำการสอนในชั่วโมงภาษาไทย ซึ่งมีสัปดาห์ละ 4 คาบ คาบละ 50 นาที และใช้เวลาในการทดสอบ 1 คาบ รวมเวลาในการศึกษาทั้งหมด กลุ่มละ 11 คาบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แบบฝึก หมายถึง แบบฝึกหัดการฟังเพื่อความเข้าใจที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเพื่อใช้ฝึกทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจให้แก่ นักเรียน มีความยากง่ายอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. ทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจ หมายถึง คะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการฟังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้จากการทดลองใช้แบบฝึกทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจ

3. การฟังเพื่อความเข้าใจ หมายถึง การฟังเพื่อจับใจความ แปลความ ตีความ และสรุปความจากเรื่องที่ฟัง

4. แบบทดสอบ หมายถึง เครื่องมือที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเพื่อวัดทักษะในการฟัง เพื่อความเข้าใจของนักเรียน

5. กลุ่มควบคุม หมายถึง กลุ่มนักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้แบบฝึกเสริมทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจ 30 คน

6. กลุ่มทดลอง หมายถึง กลุ่มนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจ 30 คน

7. แผนการสอน หมายถึง เครื่องมือในการสอนสำหรับครูเพื่อใช้สอนทักษะการฟังให้แก่ นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้แผนการสอนของกรมวิชาการ

8. เกณฑ์ 80/80 หมายถึง เกณฑ์หาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจ ที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัย

80 ตัวแรก หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนที่ได้จากการตอบคำถามในแบบฝึกทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจ คิดเป็นร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

80 ตัวหลัง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนที่ได้จากการตอบคำถามในแบบทดสอบการฟังเพื่อความเข้าใจ คิดเป็นร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้แบบฝึกทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจที่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการฝึกทักษะการฟังเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. ได้แนวทางในการสร้างแบบฝึกทักษะการฟังให้แก่ครูภาษาไทย